

Artykuły

Joanna Karczevska *j.karczevska@ih.uz.zgora.pl*

Instytut Historii Uniwersytetu Zielonogórskiego

Dariusz Karczewski *karian@ukw.edu.pl*

Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych

Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Szlak Kopernikowski – zapomniany turystyczny klasyk*

Słowa kluczowe: szlaki turystyczno-kulturowe, Szlak Kopernikowski, Rok Kopernikowski

Abstrakt

Szlak Kopernikowski wytyczony został z okazji przypadającego w 1973 roku jubileuszu pięćsetlecia urodzin Mikołaja Kopernika. Początkowo był on bardzo dobrze zagospodarowany i oznakowany, cieszył się też dużą popularnością, zwłaszcza wśród młodych turystów. Obecnie, mimo że przebiega przez tereny o dużych walorach kulturowych i przyrodniczych, jest stosunkowo mało znany. Jego oznakowanie i wyposażenie w bazę informacji turystycznej w sposób planowy i jednolity przeprowadzono tylko na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. W niniejszym artykule autorzy zwrócą uwagę na przeszłość i teraźniejszość Szlaku Kopernikowskiego, jaki wpływ na popularność Szlaku Kopernikowskiego miało ogłoszenie Roku Kopernikowskiego w latach 1973 i 2013 oraz jakie były z punktu widzenia turysty reminiscencje tych obchodów rocznicowych. Stawiają sobie również zadanie, aby odpowiedzieć na pytanie, jaka jest współcześnie, zwłaszcza wśród młodego pokolenia, znajomość miejsc związanych z osobą wybitnego astronoma. Pomocą w tym zadaniu jest analiza ankiet dotyczących Szlaku Kopernikowskiego, wypełnionych przez studentów czterech polskich uniwersytetów.

---

* Jest to rozszerzona wersja referatu wygłoszonego na konferencji *Patriotyczny obowiązek. O turystyce zaangażowanej*, zorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Gdańskiego i Academię Europa Nostra 13-14 października 2016 r. w Gdańsku. Autorzy pragną złożyć serdeczne podziękowania za pomoc i przeprowadzenie badania ankietowego Koleżankom i Kolegom: dr Magdalenie Wilczek-Karczewskiej z Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie oraz dr. hab. Waldemarowi Chorążyczewskiemu, prof. UMK i dr. Michałowi Targowskiemu z Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wprowadzenie

Szlak Kopernikański to jeden z najważniejszych, najciekawszych i najdłuższych szlaków turystycznych w północnej Polsce. Trasa ta należy do grupy regionalnych szlaków turystyczno-kulturowych o tematyce biograficznej [Mikos von *Rohrscheidt* 2010, s. 28-31, 47-49]. Przebiegał on i nadal prowadzi przez obecne województwa kujawsko-pomorskie, warmińsko-mazurskie i pomorskie. Jednak wraz ze zmianami ustrojowymi, podobnie jak wiele innych tematycznych szlaków turystycznych, również i Szlak Kopernikowski podupadł i poszedł w częściowe zapomnienie [Stasiak A., Śledzińska J., Włodarczyk B. 2014, s. 401-403]. Tym czasem wraz z początkiem nowego stulecia szlaki turystyczne zaczęto postrzegać szerzej, jako produkt turystyczny, element strategii ekonomicznej [Styperek J. 2004, 419-425; Stasiak A. 2006, s. 17-29]. Efektem tego była ich reorganizacja, ponowne zagospodarowanie, odtworzenie lub stworzenie nowych atrakcji turystycznych. Tak też w ciągu ostatniej dekady stało się, chociaż w ograniczeniu tylko do jednego województwa, ze szlakiem wiodącym śladami wielkiego polskiego astronoma. Celem niniejszego artykułu jest z jednej strony sprawdzenie wiedzy o Szlaku, o samym fakcie jego istnienia i atrakcyjności miejsc związanych z Kopernikiem, z drugiej zaś przywrócenia go w pamięci potencjalnych turystów.

Przeszłość i terażniejszość Szlaku Kopernikowskiego

Jego wytyczenie wiąże się z pięćsetleciem urodzin Mikołaja Kopernika. Jubileusz ten był wydarzeniem tak olbrzymiej wagi, że ówczesne władze państwowe już w 1967 roku ogłosiły rok 1973 Rokiem Kopernikańskim. Imprezy związane z tymi obchodami były szeroko nagłaśniane przez ówczesne media, utworzono specjalny znak kopernikowski, który towarzyszył imprezom związanym z obchodami jubileuszu urodzin wielkiego astronoma. Poczta Polska wyemitowała w latach 1970 – 1973 kilka serii znaczków pocztowych, w tym serię zatytułowaną „Na Szlaku Kopernika”. Obok nich wypuszczone zostały też tzw. całostki filatelistyczne i kilka kart pocztowych oraz okolicznościowe kasowniki. W 1973 roku zorganizowano nawet dyliżansową pocztę konną Szlakiem Kopernika z Olsztyna do Krakowa [Hryciuk, Sołoma 1985, s. 228-229]. Oprócz tego odbyło się mnóstwo okolicznościowych wystaw, konferencji naukowych i popularno-naukowych. Do wszystkich tych działań włączono – ówczesnym zwyczajem – szkoły, zakłady pracy i różne instytucje. Rozmach związany z organizacją 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika był tak duży, że rocznica ta i świadomość dokonania tej postaci docierały do niemal każdej przeciętnej, nawet słabo zainteresowanej tym zagadnieniem, osoby. Do organizacji obchodów rocznicy włączone były także, co oczywiste, różne organizacje turystyczne. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze i szkolne koła PTTK (SK PTTK) organizowały rajdy, zloty w miejscach związanych z astronomem, przygotowywały konkursy wiedzy dotyczące jego osoby i dzieł. Wydane też zostało albumowe opracowanie polskich miast związanych z Kopernikiem [Adamczewski 1972]¹ oraz przewodniki opisujące przebieg całego szlaku. „*Poznaj Swój Kraj*” – czasopismo o tematyce turystyczno-krajoznawczej kierowane głównie do młodzieży, dwa swoje numery – ze stycznia i lutego 1973 roku poświęciło Kopernikowi i miejscom związanym z jego działalnością. Numer „*Poznaj Swój Kraj*” z lutego 1973 roku wymieniał aż 30 różnych imprez Roku Kopernikańskiego adresowanych do młodzieży [„*Poznaj Swój Kraj*”, 1973, s. 28].

W obchody Roku Kopernikowskiego w sposób szczególny zaangażowany był Kraków [Krakowskie obchody 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. *Do użytku wewnętrznego* 1973; Krakowskie obchody 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika 1974, s. 311-315] i ówczesne

¹ Oprócz informacji o pochodzeniu rodziny Koperników, szczegółowo omówiono tam Toruń, Kraków, Lidzbark Warmiński, Olsztyn i Frombork.

województwa bydgoskie (przede wszystkim Toruń, gdzie przewidziano obchody centralne) [Kalembka 1973, s. 1-7; Polak 2013, s. 573-584] i olsztyńskie (przede wszystkim Olsztyn i Frombork) [Hryciuk, Sołoma 1985, s. 219-239; Tomkiewicz 2013, s. 533-572]. W tym ostatnim przypadku szczególnym ukoronowaniem obchodów Roku Kopernikańskiego była akcja ZHP, ogłoszona jeszcze w roku 1968, pod nazwą Operacja 1001 Frombork. Była to deklaracja pomocy przy odbudowaniu i porządkowaniu Fromborka ze zniszczeń wojennych. W akcji wzięło udział tysiące młodzieży, która pracowała i odpoczywała na Warmii, jednocześnie poznając ten region. Realnym osiągnięciem tej akcji ZHP była olbrzymia pomoc przy odbudowie i uporządkowaniu Fromborka oraz przy budowie nowych obiektów w tym mieście (dworzec PKP, restauracja i inne) [Kurowski 2000, s. 117-131; Gębski 2013, s. 155-166]².

Oczywiście wszelkie te działania miały także cel propagandowy, związany z głoszonymi sukcesami PRL lat 70. XX w. Obok oficjalnej propagandy, popularyzowano tę akcję również poprzez literaturę dla młodzieży (powieść Zbigniewa Nienackiego pod tytułem *Pan Samochodzik i tajemnice Fromborka*) i komiks (Frombork odbudowywał Tytus de Zoo w księdze VII rysunkowych historyjek publikowanych w „Świecie Młodych” przez Henryka J. Chmielewskiego – Papcia Chmiela). Jednak nie zmienia to faktu pozytywnego oddziaływania poznawczego, edukacyjnego, ale też rozbudzającego poczucie patriotyzmu i dumy. Wypada też napomknąć, choć nie jest to związane bezpośrednio z tematem, o dużych inwestycjach poczynionych w innych warmińskich miejscowościach związanych z osobą wybitnego Astronoma. Należy powiedzieć o restauracji zamku kapituły warmińskiej w Olsztynie, zamku biskupiego w Lidzbarku Warmińskim oraz budowie planetarium w Olsztynie – aby wymienić tu tylko te najbardziej sztandarowe inwestycje.

Jubileuszowe obchody szczególnie szeroką i uroczystą formę przyjęły w Toruniu. W rodzinnym mieście Kopernika Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych zorganizowało w sierpniu 1973 roku Międzynarodowy Zlot Kopernikowski Młodzieży. Obok imprez kulturalnych i konferencji naukowych, wśród których największym był Międzynarodowy Kongres Kopernikowski – Colloquia Copernicana [Dobrzycki 1974, s. 176-179], jubileusz urodzin Astronoma przyniósł jego rodzinemu miastu bardziej namacalne materialnie pamiątki: renowację wielu zabytkowych budynków Starówki (z Domem Mikołaja Kopernika na czele), nowy gmach Książnicy Miejskiej, budowę hoteli Kosmos i Helios, przede wszystkim jednak miasteczko studenckie UMK na Bielanych [Kalembka 2013, s. 3; Polak 2013, s. 573-574, 578]. Warto je przypomnieć, by uświadomić sobie jak blado i bez większego echa minęły obchody związane z urodzinami Mikołaja Kopernika w 2013 roku. Sejmik województwa kujawsko-pomorskiego proklamował rok 2013 Rokiem Mikołaja Kopernika, wiążąc go z 470. rocznicą śmierci wielkiego astronoma, będącą również 470. rocznicą pierwszego wydania jego dzieła „*De revolutionibus orbium coelestium*”. Odbywały się głównie konferencje naukowe, wykłady otwarte, festiwale nauki, imprezy muzealne, a więc przede wszystkim działania popularyzatorskie, jednak raczej o wąskim zasięgu, obejmującym województwa warmińsko-mazurskie (Frombork) i kujawsko-pomorskie (Toruń i Grudziądz)³. Pewnym *novum* były wystawy poświęcone życiu i dziełom Mikołaja Kopernikowi w Stałym Przedstawicielstwie RP przy Unii Europejskiej w Brukseli. Dla kontrastu, wątku międzynarodowego brakowało natomiast podczas obchodów w 1973 roku –

² Artykuł Stanisława M. Gębskiego, napisany przez jednego z wywodzących się z PTTK w Olsztynie organizatorów zakończonego we Fromborku Centralnego Rajdu Kopernikowskiego, ma w większym stopniu wartość wspomnieniową, osobistą, niż naukową.

³ kopernik.kujawsko-pomorskie.pl/rok-mikolaja-kopernika; kopernik.kujawsko-pomorskie.pl/program; kopernik.kujawsko-pomorskie.pl/rok-mikolaja-kopernika/dni-dziedzictwa-kopernikanskiego

władze PRL odrzuciły propozycje wspólnego uczczenia Astronoma złożone przez Bolonię i Ferrarę.

Wydaje się, że ogólne wytyczenie Szlaku Kopernikowskiego należy przypisać Antoniemu Czacharowskiemu (Ryc. 1). Wyznaczona przez niego w 1972 roku trasa zaczynała się w Toruniu, prowadziła przez Kowalewo Pomorskie, Brodnicę, Nowe Miasto Lubawskie do Lubawy – gdzie Kopernik dwukrotnie bywał u chorego biskupa chełmińskiego Tiedemanna Giesego. Dalej wiodła przez Ostródę do Olsztyna, skąd biegła przez warmińskie miasteczka: Dobrze Miasto, Lidzbark Warmiński, Ornetę, Pieniężno i Braniewo aż do Fromborka. Stamtąd szlak prowadził do Elbląga – miejsca częstych zjazdów Stanów Prus Królewskich (z odgałęzieniem do Gdańska) – Malborka, Sztumu i Kwidzyna, aby ponownie wejść na teren ziemi chełmińskiej. Następnie trasę wytyczono przez Grudziądz – gdzie Kopernik, przybywszy na zjazd Stanów Prus Królewskich, ogłosił „Traktat o monecie” – Chełmno i Chełmżę, aby znowu wejść do Torunia [Czacharowski 1972; Czacharowski 1973, s. 9-18]. Pojawiają się też przypuszczenia, że przebieg Szlaku wyznaczył Jan Bałdowski, jednak przypisać mu raczej można tylko szczegółowe wytyczenie trasy na terenie ówczesnego województwa olsztyńskiego [Hryciuk, Sołoma 1985, s. 222-223; Tomkiewicz 2013, s. 544]. Trasa szlaku różniła się przede wszystkim w tym, że do Olsztyna wiodł przez Grunwald i Olsztynek oraz prowadził między innymi przez Gdańsk, Tczew i Świecie nad Wisłą [Bałdowski, Ludwicki, Skonka 1973].

Ryc. 1. Przebieg Szlaku Kopernikowskiego wg Antoniego Czacharowskiego

Źródło: Czacharowski A., *Podróż śladami Mikołaja Kopernika*, [w:] *Informator o obchodach 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w 1973 roku*, Toruń 1973, s. 18.

Szlak Kopernikowski łączy miejscowości związane z życiem i działalnością Mikołaja Kopernika, jednocześnie przebiegając przez tereny o bardzo dużych walorach krajobrazowych i przyrodniczych. Jego najdłuższy odcinek (236 km) znajduje się na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego, tam też jest najlepiej oznaczony i zagospodarowany (Ryc. 3). Fakt ten nie powinien dziwić, jeśli się zważy, iż to na Warmii Kopernik spędził większą część swego życia i tam też powstało jego *opus vitae* „*De revolutionibus orbium coelestium...*” [Sikorski 1966-1967].

Warto też zauważyć, że z okazji jubileuszu pięćsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika Zarząd Główny PTTK ustanowił w 1972 roku Krajoznawczą Odznakę Szlakami Kopernika. Czas jej zdobycia ograniczono jednak do lat 1972-1973⁴. Idąc tymi śladami Oddział Warmińsko-Mazurski PTTK w Olsztynie w 2010 roku ustanowił regionalną odznakę turystyczno-krajoznawczą „Śladami Mikołaja Kopernika” (Ryc. 2)⁵.

Ryc. 2. Odznaka turystyczno-krajoznawcza Śladami Mikołaja Kopernika

Źródło: (<http://www.mazury.pttk.pl/odznaki-pttk.html>).

W latach 2007-2011 Sejmik Samorządowy Województwa Warmińsko-Mazurskiego na nowo wytyczył i oznakował ten szlak⁶. Obecnie, po reaktywacji, wariant pieszy Szlaku Kopernikowskiego bierze swój początek w Olsztynie przy Wysokiej Bramie, a kończy się we wsi Kępki (na zachód od Elbląga), na granicy z województwem pomorskim (Ryc. 4)⁷. Natomiast w wersji drogowej szlak ten liczy sobie 232 km i wiedzie przez następujące miasta: Olsztynek - Olsztyn - Dobrze Miasto - Lidzbark Warmiński - Orneta - Pieniężno - Braniewo - Frombork - Tolkmicko – Elbląg (Ryc. 5)⁸. Obecnie zarządcą tego szlaku jest Lokalna Organizacja Turystyczna Stowarzyszenie „Dom Warmiński”.

Ryc. 3. Wzór tablicy informacyjnej, znaku drogowego E-22a i logo Szlaku Kopernikowskiego

Źródło: (<http://www.warmia.mazury.pl/turystyka-i-promocja/programy-i-projekty/znakowanie-turystyczne-regionu>).

⁴ http://www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_koszk.html

⁵ <http://www.mazury.pttk.pl/odznaki-pttk.html>

⁶ http://www.warmia.mazury.pl/images/Departamenty/Departament_Turystyki/znkowanie_szlaku_turystycznego/znak_prezentacja1.pdf

⁷ https://mazury.travel/Poznawaj_i_odkrywaj-Szlaki_turystyczne-Piesze/1197/Szlak_pieszy_Kopernikowski. Bardziej szczegółowy opis przebiegu trasy czytelnik znajdzie na stronie <http://www.szlaki.mazury.pl/Olsztyn-Dobrze-Miasto-Lidzbark-Warmiński-Pieniężno.../szlak-113>

⁸ https://mazury.travel/Poznawaj_i_odkrywaj-Szlaki_turystyczne-Drogowe/1180/Drogowy_Szlak_Kopernikowski

Ryc. 4. Trasa Szlaku Kopernikowskiego w wariacie pieszym
 Źródło: (https://mazury.travel/Warstwa/1197/Szlak_Kopernikowski).

Ryc. 5. Trasa Szlaku Kopernikowskiego w wariacie samochodowym
 Źródło: (https://mazury.travel/Poznawaj_i_odkrywaj-Szlaki_turystyczne-Drogowe/1180/Drogowy_Szlak_Kopernikowski).

Zdobyte przez województwo warmińsko-mazurskie doświadczenia i wypracowane przez nie metody tworzenia jednolitej koncepcji Szlaku Kopernikowskiego jako produktu

turystycznego zainspirowały niektóre, związane z turystyką, gremia województwa kujawsko-pomorskiego. Jako pierwsze z konkretną inicjatywą wyszło Towarzystwo Miłośników Torunia, które wystosowało do marszałka województwa kujawsko-pomorskiego list z propozycją współpracy w budowaniu marki produktu turystycznego, jakim jest Szlak Kopernikowski, w celu zwiększenia atrakcyjności turystycznej województwa kujawsko-pomorskiego. Spotkało się to z przychylnym stanowiskiem marszałka i zaowocowało spotkaniem 10 października 2014 roku w Toruniu z udziałem przedstawicieli urzędów, instytucji i organizacji turystycznych z województwa kujawsko-pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Jego celem było omówienie głównych założeń i harmonogramu działań mających na celu stworzenie jednolitego Szlaku Mikołaja Kopernika. W listopadzie tego roku doszło do spotkania Kujawsko-Pomorskiej Grupy Roboczej ds. Szlaku Kopernikowskiego, która ustaliła szereg uwag i propozycji skierowanych do Departamentu Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Dotyczyły one między innymi udostępnienia przez województwo warmińsko-mazurskie projektów tablic informacyjnych i logotypów, stworzenie jednego portalu internetowego pod nazwą Szlak Kopernikowski i zorganizowanie w Olsztynie oraz Toruniu punktów informacyjno-usługowych. Zaproponowano również organizację cyklicznych szkoleń dla przewodników i pilotów turystycznych. Następnie przedstawiono przebieg Szlaku Kopernikowskiego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego z opisem miejsc i obiektów na nim się znajdujących. Przy tej okazji wysunięto sugestię, aby w województwie warmińsko-mazurskim Szlak rozpoczynał się w Lubawie. Podkreślono też potrzebę powołania, wzorem województwa warmińsko-mazurskiego, odrębnego stowarzyszenia, które zrzeszałoby instytucje i osoby wyłącznie z województwa kujawsko-pomorskiego związane z zarządzaniem i promocją Szlaku Kopernikowskiego. Przyszła współpraca obu województw byłaby prowadzona pod opieką zespołu ekspertów zrzeszonych w Radzie Programowej Szlaku Kopernikowskiego. Przedstawiciel województwa warmińsko-mazurskiego udzielił odpowiedzi na te propozycje w grudniu. Ogólny tenor dokumentu, pomimo deklarowanego zrozumienia i przychylności, był pełen sceptycyzmu. Dysponent wzorów oznaczenia szlaku gotów był udostępnić je w formie sublicencji. Odnośnie stworzenia jednego portalu internetowego, który będzie dotyczył tylko Szlaku Kopernikowskiego oraz zorganizowania w Olsztynie i Toruniu wspólnych placówek informacyjno-usługowych, województwo warmińsko-mazurskie uważa takie przedsięwzięcie za wątpliwe z punktu widzenia ekonomicznego. Zarówno portal jak i sieć informacji turystycznej w tym województwie już zostały stworzone i dobrze funkcjonują. Z większą otwartością natomiast spojrzano na propozycję wspólnych szkoleń dla kadry przewodnickiej i pilotów turystycznych. Natomiast postulat przedłużenia szlaku w województwie warmińsko-mazurskim od granic województwa kujawsko-pomorskiego spotkał się ze zdecydowaną odmową, gdyż pociągnęłoby to za sobą konieczność zaktualizowania wszystkich elementów i form oznakowania tego szlaku. Na koniec stwierdzono, że wszystkie kwestie związane z zarządzaniem szlakiem musi poprzedzić podpisanie listu intencyjnego pomiędzy marszałkami obu województw. Na tym etapie dalsze działania związane z reaktywacją Szlaku Kopernikowskiego na terenie województwa kujawsko-pomorskiego pozostały w zawieszaniu⁹.

Znajomość Szlaku Kopernikowskiego w świetle ankiet

Autorzy zdają sobie sprawę, że już w tytule wystąpienia zawarta jest pewna sugestia, że rzeczywiście Szlak ten ma lata świetności za sobą. Mimo jego zachęcających cech wymienionych we wstępie, współcześnie Szlak Kopernikowski faktycznie robi wrażenie

⁹ Dokumentacja do wglądu w Towarzystwie Miłośników Torunia.

nieceo „przykurzonego”, przegrywającego konkurencję z innymi atrakcjami Polski północnej, jak na przykład Trójmiasto i Bałtyk. W artykule jako główną metodę badawczą wykorzystano sondaż diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankietowej. Podstawowym narzędziem badawczym do wysnucia takich wniosków stały się ankiety przeprowadzone wśród studentów czterech polskich uniwersytetów¹⁰, zarówno tych położonych w regionie związanym z Mikołajem Kopernikiem (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), jak i bardziej odległych (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie i Uniwersytet Zielonogórski). Pominięto tu studentów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, gdyż uznaliśmy, że mogą być oni niejako „uprzywilejowani”, spotykając się na co dzień chociażby z dobrze przeprowadzonym w ich województwie oznakowaniem tego szlaku.

Na Uniwersytecie Zielonogórskim ankietę wypełniła jedna grupa studentów historii (13 osób). W grupie tej dominowały osoby w wieku 21-30 lat (9 osób), powyżej 30 lat miały 2 osoby i tyle samo było w najstarszej grupie wiekowej. Na pytanie otwierające ankietę, dotyczące wiedzy o istnieniu Szlaku Kopernikowskiego, tylko 1 osoba odpowiedziała twierdząco. Jeśli chodzi o drugie pytanie – 6 osób wskazało przynajmniej jedno województwo przez które przebiega Szlak, najczęściej (5 razy) było to województwo kujawsko-pomorskie. Lecz pojawiały się też odpowiedzi dość „egzotyczne”- jak na przykład województwo lubuskie. Wszyscy ankietowani wskazali na Toruń jako na przynajmniej jedno z miast związane z osobą Mikołaja Kopernika; poza tym Kraków pojawił się w 3 odpowiedziach,

a Frombork – w 6, tylko 1 osoba wskazała Olsztyn. Również i w przypadku tego pytania pojawiły się miasta wcale nie związane z Kopernikiem – na przykład Warszawa, Szczecin, Wrocław – pierwsze z nich może ze względu na dzisiejszą stołeczność, którą „przetransportowano” w przeszłość, a dwa pozostałe – to może efekt „lubuskiego” punktu odniesienia, w którym te dwa miasta funkcjonują jako duże i liczące się ośrodki. Tylko 1 osoba udzieliła poprawnej odpowiedzi na pytanie dotyczące miejsca pochówku astronoma wskazując Frombork. Trzy osoby wpisały Toruń, pozostali nie udzielili odpowiedzi. Również tylko 1 osoba poprawnie odpowiedziała, że Mikołaj Kopernik większą część życia spędził na Warmii; pozostali nie podjęli się wskazania odpowiedzi, a 3 osoby wpisały w tym miejscu Kujawy. Cała ankietowana grupa wiedziała, że Kopernik zajmował się astronomią, a 5 – wpisało też medycynę, 3 – napisały, że był duchownym. Pojawiły się też poprawne odpowiedzi na temat tego, że Kopernik zajmował się też ekonomią i matematyką. Biorąc pod uwagę tytuł niniejszego artykułu istotne było pytanie siódme, dotyczące wizyty w jakimś mieście związanym z astronomem – 8 osób zwiedziło Toruń, a 1 – Kraków. Pytanie ósme sprawiło ankietowanym trudność – 7 osób odpowiedziało, że planetarium jest w Toruniu. To właściwe następstwo pytania 7 – zapewne osoba zwiedzająca Toruń była lub przynajmniej widziała tamtejsze planetarium. Natomiast tu ponownie w odpowiedziach pojawiała się Warszawa – czy to znów fakt stołeczności i myślenie, że planetarium może znajdować się w dużym mieście (zwłaszcza, że były osoby, które wiązały astronoma z Warszawą)? Wszyscy ankietowani znali tytuł dzieła Kopernika poświęconego teorii heliocentrycznej. Pytanie ostatnie było dla ankietowanych trochę kłopotliwe. Mimo, że poprawnie wskazali wcześniej (pytanie 3) Toruń jako miasto związane z Kopernikiem, to nie wpisali jego nazwy w pytaniu 10, bo nie znali odpowiedzi na drugi człon pytania – o główny styl architektoniczny w Toruniu. Tu gotyk wskazały poprawnie tylko 4 osoby. Podsumowując można stwierdzić, że ankietowani z Uniwersytetu Zielonogórskiego wiedzą, że Mikołaj Kopernik był astronomem, znają tytuł jego dzieła i wiążą jego osobę z Toruniem. Jest to podstawowy, minimalny zasób informacji o tym uczonym, a także pośrednio – o Szlaku Kopernikowskim.

¹⁰ Wzór kwestionariusza ankiety zamieściliśmy w aneksie do niniejszego artykułu.

Jako, że nas zajmuje ten ostatni, można wnioskować, że wycieczki – zorganizowane lub prywatne – docierają tylko do Torunia, jako głównego miasta leżącego na Szlaku Kopernikowskim. Przy czym odwiedzają one Toruń także dla innych jego walorów, nie tylko dlatego, że leży na tym Szlaku.

Zielonogórscy studenci, w większości pochodzący z województwa lubuskiego, raczej nie odwiedzali terenów północnej Polski, poza tamtejszymi dużymi ośrodkami miejskimi. Brakuje im wiedzy o tym obszarze, o miejscach krajoznawczo, historycznie i przyrodniczo atrakcyjnych, które warto byłoby zobaczyć, a takie przecież znajdują się na szlaku Kopernikańskim – jak choćby Frombork i Zalew Wiślany, Olsztyn, Lidzbark Warmiński, czy w ogóle Warmia jako kraina, bo można odnieść wrażenie, że niewielu z nich potrafi ją zlokalizować. Ich horyzont geograficzny jest raczej zawężony do, mówiąc ogólnie, Polski zachodniej, głównie dużych ośrodków miejskich (Wrocław, Poznań, Szczecin) i wybrzeża zachodniego Bałtyku.

Na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy ankiety wypełniło 44 studentów, 33 pochodziło z kierunku Historia, 11 studiowało na kierunku Turystyka Kulturowa. Rozkład wiekowy był dość zróżnicowany i przedstawiał się następująco: w wieku do 20 lat było 7 osób, w przedziałowi 21-30 lat odpowiadało 30 osób, natomiast w zakresie wiekowym 31-40 lat było 6 respondentów, jeden natomiast liczył sobie powyżej 40 lat. Spora część z nich wiedziała o funkcjonowaniu Szlaku Kopernikowskiego (18), przy czym z Turystyki Kulturowej wiedzą tą mogła pochwalić się zdecydowana większość (7). Na pytanie drugie najczęściej podawano rodzime województwo kujawsko-pomorskie (33), następnie warmińsko-mazurskie (29), stosunkowo mniej respondentów kojarzyło z Kopernikiem województwo pomorskie (22). Zdarzały się też odpowiedzi ze wskazaniem na województwa małopolskie (4), mazowieckie (2) a nawet wielkopolskie (1). Prosząc o wskazanie miast związanych z osobą Mikołaja Kopernika, wszyscy (44) napisali Toruń, następny był Frombork (33) i Olsztyn (21). Kraków wystąpił tylko 11 razy. Zastanawiająco często wystąpił Wrocław (5), nie zapominając, że Kopernik był scholastykiem wrocławskim sądzimy, że to raczej czysta spekulacja respondentów. Takie miasta jak Lidzbark Warmiński (3), Grudziądz (2), Olsztyn (2), Braniewo (1) nie ustępowały Bolonii (3), Rzymowi (3), Padwie (1) ale i Gdańskowi (3). Studenci nie mieli też większych problemów ze wskazaniem miejsca ostatniego spoczynku wielkiego astronoma - Frombork wpisało 34 z nich, chociaż znaleźli się tacy, którzy chcieli jego grób widzieć w Lidzbarku Warmińskim (2), Toruniu (2), Braniewie (1) a nawet na warszawskich Powązkach (1). Nie tak dobrze poszło już z pytaniem o krainę, w której Kopernik spędził większość swego dorosłego życia. Na Warmię wskazało tylko 16 osób, obok nich można ulokować 2 odpowiedzi wskazujące Warmię i Mazury i jedną województwo warmińsko-mazurskie. Byli też tacy, którzy wskazywali rodziną Kopernikowi ziemię chełmińską (4) ale też Kujawy (4), Mazury, Pojezierze Mazurskie, Pomorze Gdańskie (2) czy Prusy Książęce (1). Co do profesji Kopernika, bezsprzecznie wskazywano astronomię (43) i jego stan duchowny (17). Tyle samo odpowiedzi wskazywało na matematykę (17), nieco mniej na medycynę (15) i ekonomię (11). Znaleźli się tacy, którzy słusznie

dostrzegli u Kopernika znajomość prawa (4), ale też przypisali mu zainteresowania geografiją (4), filozofiją (3), fizyką (3) i poezją (1). Co do miast Kopernikowskich, to wszyscy studenci-respondenci z UKW poznali Toruń (44), znacznie mniej było w Krakowie (10), czy miastach warmińskich: Olsztynie (6) Fromborku (7), Lidzbarku Warmińskim (1). Wspomniano też incydentalnie Grudziądz (1), ale przy okazji nie omieszkało pochwalić się pobytem w Warszawie, Wrocławiu, Gdańsku i Gdyni. Jeśli zaś idzie o planetaria w miastach związanych z Kopernikiem, powszechnie wymieniony został Toruń (44), daleko w tyle pozostawiając Frombork (11) i Olsztyn (9). W zdecydowanej większości (38) bez większego

trudu mogli też podać tytuł epokowego dzieła Astronoma. Równie jednoznacznie wskazali miasto rodzinne Kopernika – Toruń (31), nadmieniając o jego gotyckiej architekturze (39)

Najliczniejszą grupę objętą ankietą stanowili studenci Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Cóż, kiedy spośród 101 osób (wszyscy byli w dwóch pierwszych przedziałach wiekowych) tylko dziesięć słyszało o Szlaku Kopernikowskim. Co do pytania drugiego, pełnej właściwej odpowiedzi udzieliły tylko 4 osoby. Pozostali wskazywali najczęściej województwa kujawsko-pomorskie (24), następnie pomorskie (15) i warmińsko-mazurskie (10). O braku orientacji dowodzi stosunkowo częste wymienianie województwa wielkopolskiego (15) i mazowieckiego (13), nie stroniono też od Małopolski (3) i województwa zachodnio-pomorskiego (3). Przy pytaniu trzecim raczej bez wahania podawano Toruń (86), daleko w tyle pozostają Frombork (24) i Olsztyn (16). Zdziwiająco, że Warszawa (25) jest bardziej kojarzona jako miasto związane z Kopernikiem, niż Kraków podany tylko 22 razy. Zaskakuje też siedmiokrotne pojawienie się Bydgoszczy. Nieliczni wskazali na Bolonię (3) i Padwę (2). Zapewne dla pokrycia swej niewiedzy wpisywano niekiedy tak absurdalne miejscowości jak: Sosnowiec, Szczecin, Łódź, Paryż, Wiedeń, Praga, Nowy Jork. Bardzo trudne okazało się pytanie o miejsce pochówku Kopernika, nieliczni, którzy odważyli się odpowiedzieć najczęściej wymieniali Toruń (23). Frombork był wspomniany tylko 11 razy, chociaż wskazywano też, i to aż 6 razy, Kraków (w tym nawet Wawel). Całkowitą porażką zakończyło się pytanie piąte, gdyż tylko trzy osoby wskazały Warmię, jedna zaś napisała ogólnie Prusy Królewskie. Intrygujące, że aż 5 razy wymieniono Kujawy a cztery razy Wielkopolskę. Spośród licznych zajęć, którymi parzył się Kopernik studenci bezwzględnie wskazywali na pierwszym miejscu astronomię, niekiedy myloną z astrologią a nawet astronautyką, wskazała ją aż 86 respondentów. Na drugim miejscu była matematyka (36), następnie medycyna (24). O tym, że był on duchownym wiedziało 13 osób. Spośród adeptów nauk prawnych w Koperniku rozpoznało prawnika tylko 9 osób, za to aż 24 chciało w nim widzieć fizyka. Wybitnego na tle swoich czasów ekonomistę doceniło tylko 3 studentów. Spośród miast związanych z Astronomem znanych tej grupie ankietowanych również bezwzględnie króluje Toruń (73), dystansując inne „miasta Kopernika”, np. Kraków (9), Frombork (7) i Olsztyn (5). Wśród studentów UKSW da się zauważyć przekonanie, że Warszawa jest również związana z Kopernikiem, gdyż w siódmym pytaniu wskazała ją aż 19 respondentów. Pośród miast związanych z naszym astronomem a posiadających planetaria, prawidłowo najczęściej wskazywano Toruń (65), wyraźnie dystansując Olsztyn (8) i Frombork (5). Konsekwencją utożsamiania Warszawy z postacią naszego bohatera, było częste, niemal tak jak Toruń, wskazywanie planetarium warszawskiego. Powszechnie zapadł w pamięć tytuł fundamentalnego dzieła Kopernika, które potrafiło określić aż 95 osób. Wbrew pozorom w ostatnim pytaniu Toruń wskazało tylko 47 osób, a styl architektoniczny w nim dominujący, czyli gotyk, prawidłowo napisały tylko 22 osoby (kilka osób błędnie napisało neogotyk).

A jakie wyniki przyniosła ankieta wśród studentów z rodzinnego miasta Astronoma – Torunia? Spośród studentów Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika udział w badaniu wzięło ogółem 48 osób. W pierwszej grupie wiekowej znalazło się 19 ankietowanych, w drugiej 16 i, co stanowi pewien wyjątek, 13 zadeklarowało wiek powyżej 40 lat. Wiedzę o istnieniu Szlaku Kopernikowskiego zadeklarowało 11 osób, przy czym aż 6 z najstarszego przedziału wiekowego. Nie przeszkodziło to, aby na drugie pytanie w pełni właściwie, wymieniając wszystkie trzy województwa, odpowiedziało 13 respondentów. Najczęściej wskazywano województwo kujawsko-pomorskie (31), rzadziej wymieniano województwa warmińsko-mazurskie (24) i pomorskie (15). Podobnie jak w innych ośrodkach akademickich, zdarzyły się wskazania na województwa małopolskie (4) i mazowieckie (3). Wśród miast związanych z Mikołajem Kopernikiem bezapelacyjnie zwyciężył rodzimy Toruń (47), następnym był Frombork (36) i niewiele mu ustępujący

Olsztyn (32). Na znacznie dalszej pozycji uplasował się Kraków (13), Malbork (11) i Lidzbark Warmiński (9). Zastanawiające, że wszystkie te trzy miasta przebiła Bolonia (16), szczególnie popularna w najmłodszej grupie wiekowej (14). Natomiast spośród innych włoskich miast, w których Kopernik pobierał nauki uniwersyteckie, z rzadka wzmiankowano Padwę (6) i Ferrarę (1). Włocławek wymieniony został 7 razy, Gdańsk 6; po jednym razie wspomniano Chełmno, Elbląg i Grudziądz. Z innych miast, rzekomo z Kopernikiem wiązano Bydgoszcz (2), Wilno (2), Warszawę (1), a nawet Wittenbergę (1). Pytanie o miejsce pochówku naszego bohatera na ogół nie przysporzyło trudności, gdyż Frombork, niekiedy dodatkowo wskazując na tamtejszą katedrę, wpisało aż 38 ankietowanych. Nieco gorzej było z odpowiedzią na pytanie piąte, gdyż Warmię wskazało tylko 25 osób. Odpowiedzi na pytanie, czym zajmował się Kopernik 42 studentów wskazało astronomię, w trzech innych ankietach wpisano natomiast astrologię. Na drugim miejscu uplasowano medycynę (33), dalej następowała ekonomia (16) i prawo (14). Z pozostałych dziedzin nauki wymieniono matematykę (8) i fizykę (6). Zaskakująco często, bo w 15 ankietach w różnej formie wypowiedzi uściślono, że był duchownym. Na pytanie, czy ktoś zwiedzał miasta związane z życiem i działalnością Kopernika, powszechnie wskazywano Toruń (46). W tym kontekście raczej powinno dziwić, że w dwóch odpowiedziach nie uwzględniono miasta jego narodzin. Daleko w tyle pozostał Olsztyn, który znalazł się na drugim miejscu z 17 odpowiedziami. W dalszej kolejności respondenci mieli okazję zwiedzać Kraków (10), Frombork (5), Malbork (4), Gdańsk (2), Lidzbark Warmiński (1) i Włocławek (1). Jeśli zaś idzie o planetaria znajdujące się w miastach kopernikańskich, to niemal wszyscy podali Toruń (47). Na dalszych miejscach uplasowały się: Olsztyn (20), Kraków (12), Frombork (6) oraz, znowu ku pewnemu zaskoczeniu, Bolonia (4). W kontekście pytania błędnie wskazywano też planetaria w Warszawie (7) i Poznaniu (1). Wśród badanej grupy, pomnikowe dzieło *De revolutionibus orbium coelestium* znali niemal wszyscy (46). Na ostatnie pytanie, wskazując styl architektoniczny i miasto, w pełni odpowiedziało 36 osób, natomiast 10 osób poprzestało na stwierdzeniu, że tym stylem był gotyk. Widocznie dla studiujących w mieście promującym się hasłem „gotyk na dotyk” wydawało się oczywiste i nie wymagające osobnego wpisu, że rodzinnym miastem Mikołaja Kopernika jest Toruń.

Podsumowanie

Z analizy opracowanych ankiet z czterech polskich uniwersytetów wynika, że młodzież studencka posiada raczej podstawową, szkolną wiedzę o Koperniku, dotyczącą miejsca jego pochodzenia, profesji i tytułu największego dzieła naukowego. Niestety, pojawia się smutna konstatacja, że młode pokolenie – i to reprezentowane przez jego aspirującą część, słabo kojarzy Szlak Kopernikowski. Pośrednio zaś w ten sposób – słabo zna i mało wie o znacznej części Polski północnej i jej walorach turystyczno-krajoznawczych. Szlak Kopernikowski jawi się jako prawie zapomniany, nieco „przykurzony”. Dość jednoznacznie świadczy o tym wynik przeprowadzonej ankiety, gdyż na 206 respondentów tylko 40 (19,4%) wie o istnieniu tego szlaku turystyczno-kulturowego. Przyczyny tego mogą być złożone i różne – np. większe obecnie otwarcie na turystykę zagraniczną, brak mody na swobodną turystykę plecakową, „trampową” – bliższą starszemu pokoleniu, a którą dawniej propagowały choćby SK PTTK, a także brak wystarczającej bazy turystycznej w przystępnych („młodzieżowych”) cenach – a tę zapewniały schroniska PTSM. Do tego dochodzi też niewystarczająca jego promocja i poważne luki w oznakowaniu, stwierdzenie to dotyczy województw pomorskiego i kujawsko-pomorskiego. Mamy nadzieję, że zaprezentowane powyżej spostrzeżenia dotyczące funkcjonowania współczesnego Szlaku Kopernikowskiego jako reaktywowanego produktu turystycznego dostarczą wiedzy i refleksji podmiotom odpowiedzialnym za jego dalszą rewitalizację. Przede wszystkim jednak przyczyni się do jego popularyzacji.

ANEKS
WZÓR KWESTIONARIUSZA ANKIETY

**ANKIETA
CZY ZNASZ SZLAK KOPERNIKOWSKI ?**

1. Czy słyszałeś o turystycznym Szlaku Kopernikowskim?   **Tak**   **Nie**
2. Wymień województwa, na terenie których przebiega Szlak Kopernikowski:
-
-
-
3. Wymień przynajmniej 3 miasta związane z osobą Mikołaja Kopernika:
-
-
-
-
-
4. Gdzie został pochowany Mikołaj Kopernik?:
.....
5. Na terenie jakiej krainy historyczno-geograficznej Mikołaj Kopernik spędził większą część swojego życia?:.....
6. Czym zajmował się Mikołaj Kopernik?:
.....
.....
7. Czy zwiedziłeś jakieś miasta związane z postacią Mikołaja Kopernika? Jeśli tak – wpisz nazwę tych miast.
-
-
-
-
-
8. W których miastach związanych z tym astronomem znajdują się planetaria?:
-
-
-
-
9. Wymień tytuł rewolucyjnego dzieła astronomicznego Mikołaja Kopernika:
.....
10. Wymień styl architektoniczny, który dominuje w mieście, w którym urodził się Mikołaj Kopernik. Podaj też nazwę tego miasta:
.....

Zaznacz swój wiek: do 20 lat;   21-30 lat;   31-40 lat;   powyżej 40 lat

***Dziękujemy   za   wypełnienie
ankiety!***

Bibliografia

- Adamczewski J. 1972, *Polskie miasta Kopernika*, Wydawnictwo Interpress, Warszawa
- Baldowski J., Ludwicki K., Skonka Cz. 1973, *Szlakiem Kopernika. Przewodnik*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa
- Czacharowski A. 1972, *Szlakiem Kopernika*, Zarząd Główny PTTK, Warszawa
- Czacharowski A. 1973, *Podróż śladami Mikołaja Kopernika*, [w:] *Informator o obchodach 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w 1973 roku*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń, s. 9-18
- Dobrzycki J. 1974, *Colloquia Copernicana*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, R. 19; nr 1, s. 176-179
- Gębski S. M. 2013, *Obchody uroczystości 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w PTTK na Warmii i Mazurach*, [w:] *Wartość kontynuacji idei i praktyki w turystyce* (Studia i Materiały z Dziejów Krajoznawstwa Polskiego, t. 7), Oficyna Wydawnicza "Wierchy" Centralnego Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK, Kraków, s. 155-166
- Hryciuk R., Sołoma A. 1985, *Pokłosie wielkiej rocznicy*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 1-2, s. 219-239
- Kalembka S. 2013, *Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu w 1973 roku. Rozbudowa i przygotowania do obchodów kopernikowskich*, [w:] *Informator o obchodach 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika w 1973 roku*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń, s. 1-7.
- Krakowskie obchody 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Do użytku wewnętrznego 1973*, Kraków
- Krakowskie obchody 500. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika 1974*, „Urania. Miesięcznik Polskiego Towarzystwa Astronomii”, R. 45; nr 10, s. 311-315
- Kurowski E. 2000, *Dzieje Fromborka. Historia miasta do 1998 r.*, Urząd Miasta i Gminy Frombork, Frombork
- Mikos von Rohrscheidt A. 2010, *Regionalne szlaki tematyczne. Idea, potencjał, organizacja*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków
- Polak W. 2013, *Obchody pięćsetlecia urodzin Mikołaja Kopernika w 1973 r. w Toruniu*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 3, s. 573-584
- „Poznaj Swój Kraj” 1973, nr 2, s. 28
- Sikorski J. 1966-1967, *Mikołaj Kopernik na Warmii. Chronologia życia i działalności*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 1966; nr 2, s. 309-338; 1966; nr 3, s. 429-462; 1966; nr 4, s. 591-624; 1967, nr 1-2, s. 201-238
- Stasiak A. 2006, *Produkt turystyczny – szlak*, „Turystyka i Hotelarstwo”, nr 10, s. 9-40
- Stasiak A., Śledzińska J., Włodarczyk B. 2014, *Tematyczne szlaki turystyczne w Polsce*, [w:] *Szlaki turystyczne od pomysłu do realizacji*, pod red. A. Stasiaka, J. Śledzińskiej, B. Włodarczyka, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa – Łódź, 401-411
- Styperek J. 2004, *Szlak turystyczny jako produkt turystyczny*, [w:] *Gospodarka turystyczna w XXI wieku. Szanse i bariery rozwoju w warunkach integracji międzynarodowej*, t. 1, pod red. S. Bosiackiego, J. Gralla, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu, Poznań, s. 419-425
- Tomkiewicz R. 2013, *Obchody pięćsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika w województwie olsztyńskim*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 3, s. 533-572

Netografia

- kopernik.kujawsko-pomorskie.pl/rok-mikolaja-kopernika (data dostępu 20.01.2018)
- kopernik.kujawsko-pomorskie.pl/program (data dostępu 20.01.2018)
- kopernik.kujawsko-pomorskie.pl/rok-mikolaja-kopernika/dni-dziedzictwa-kopernikanskiego (data dostępu 20.01.2018)
- mazury.pttk.pl/odznaki-pttk.html (data dostępu 20.01.2018)
- mazury.pttk.pl/odznaki-pttk.html (data dostępu 20.01.2018)
- https://mazury.travel/Warstwa/1197/Szlak_Kopernikowski (data dostępu 20.01.2018)
- https://mazury.travel/Poznawaj_i_odkrywaj-Szlaki_turystyczne-Piesze/1197/Szlak_pieszy_Kopernikowski (data dostępu 20.01.2018)

https://mazury.travel/Poznawaj_i_odkrywaj-Szlaki_turystyczne-Drogowe/1180/Drogowy_Szlak_Kopernikowski (data dostępu 20.01.2018)
msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_koszk.html (data dostępu 20.01.2018)
szlaki.mazury.pl/Olsztyn-Dobre-Miasto-Lidzbark-Warminski-Pieniez.../szlak-113 (data dostępu 20.01.2018)
warmia.mazury.pl/turystyka-i-promocja/programy-i-projekty/znakowanie-turystyczne-regionu (data dostępu 20.01.2018)
warmia.mazury.pl/images/Departamenty/Departament_Turystyki/znkowanie_szlaku_turystycznego/znak_prezentacja1.pdf (data dostępu 20.01.2018)

The Copernicus Trail – a forgotten tourist classic

Keywords: tourist-cultural trails, Copernicus Trail, Year of Copernicus

Abstract

The Copernicus Trail was laid out on the occasion of the five-hundredth anniversary of Nicolaus Copernicus' birth celebrated in 1973. At the beginning, it was very well developed and marked and enjoyed considerable popularity, especially among younger tourists. Currently, although it crosses areas of high cultural and natural value, it remains relatively unknown. Its marking and tourist information facilities are well-organised and consistent only within the limits of the province of Warmia and Mazury. In this paper, the authors will draw the attention to the past and present situation of the Copernicus Trail showing how the popularity of the Copernicus Trail was affected by the fact that 1973 and 2013 were declared the Years of Copernicus and what were the reminiscences of those anniversary celebrations as seen from the perspective of a tourist. What's more, the authors embark on a task of finding the answer to the question about the contemporary knowledge, especially among the younger generation, of the sites connected with the figure of the outstanding astronomer. As a support in accomplishing the task, some questionnaires concerning the Copernicus Trail are analysed as completed by the students of four Polish universities.